

О. Д. Лянный

Виноградарство

ВИНОГРАДАРСТВО – галузь *рослинництва*, що займається вирощуванням винограду. Як галузь науки В. вивчає біол. особливості виноград. рослини, вплив на неї агрокол. умов середовища та розробляє способи спрямов. керування ростом та розвитком винограду з метою одержання високих і сталих урожаїв необхід. якості. Важливість В. визначається цінними лікувал.-оздоров. властивостями свіжого винограду і отриманої з нього продукції, високою ефективністю. Так, у колектив. с.-г. підприємствах і держ. господарствах Одес. обл. плодоносні виноградники, займаючи 2 % площі с.-г. угідь, давали 15 % грош. надходжень і понад 20 % прибутку від реалізації продукції рослинництва. В. та виноробство на території України виникли ще в 6 ст. до н. е. в р-нах Пн. Причорномор'я з появою там грец. колоній Херсонес (нині побл. м. Севастополь), Пантикапей, Тиритака (Керчен. п-ів), Ольвія (нині Микол. обл.). Інтенсив. розвитку набули в цих поселеннях у 2–1 ст. до н. е. Після завоювань грец. колоній римлянами (кін. 1-го – поч. 2-го ст.), а також під час великого переселення народів (3–7 ст.) В. та виноробство тут занепали. У 13–14 ст. колоністи з Генуї знову відновили їх культуру. На тер. Пн. України В. та виноробство набули розвитку в 11–12 ст. переважно при Києво-Печер. та ін. монастирях. Наприкінці 18 ст. виноградо-винороб. пром-сть зосереджена переважно на тер. Пд. України. На поч. 19 ст. площі виноградників досягли 8,5 тис. га. На поч. 20 ст. В. України зазнало знач. кризи, пов'язаної із розповсюдженням філоксери (площі скоротилися у 4,2 раза). У 30-і рр. створ. низку розсадників, що дало змогу нарощувати площі виноградників (1940 вони становили 103,2 тис. га). Під час 2-ї світової війни загинули значні площі виноградників, які вдалось відновити лише через 10 р. Дещо стабілізувались площі та валовий збір винограду на поч. 80-х рр. Боротьба з алкоголізмом 1985 знову призвела В. до криз. стану. Так, у період 1985–2003 площі насаджень скоротилися більше ніж на 105 тис. га і на поч. 2004 становили 99,1 тис. га, з них 86,8 тис. га (серед них 73,3 тис. га плодоносних) – у сусп. секторі, 12,3 тис. га – на присадиб. і дачних ділянках та у фермер. господарствах. Пром. В. розвинуте в Одес. обл. (40,3 тис. га), АР Крим (35,9 тис. га), Микол. (8,6 тис. га), Херсон. (7,5 тис. га) та Закарп. (3,5 тис. га) обл. Невеликі площі насаджень є у Вінн., Дніпроп., Кіровогр., Запоріж. та Донец. обл. На пд. регіон припадає 93 % площі і валового збору винограду. Затверджено сортове районування винограду та спеціалізація р-нів виноробства по областях України, зокрема у

зоні пром. культури винограду виділено 58 природно-виноградар. р-нів, для кожного з яких визначено напрями використання винограду та підібрано відповід. сортимент. До «Реєстру сортів рослин України» на 2004 введено 62 тех. та 44 столові сорти винограду, серед них 52 сорти нової селекції (з них 24 сорти – комплексностійкі). В Україні районовано також 5 підщепних філоксеростій. сортів винограду. Найбільші площі серед тех. сортів займають Ркацителі, Аліготе, Сухолиманський білий, Совіньон зелений, Каберне-Совіньон, Фетяска; серед столових – Шасла, Мускат гамбурзький, Молдова, Ранній Магарача, Шабаш. Бл. 10 % площ виноградників займають нові сорти вітчизн. селекції: Сухолиманський білий, Одеський чорний, Первісток Магарача, Мускат одеський, Молдова, Ранній Магарача, Шабаш. Питома вага столових сортів винограду складає 20 %, а тех. і універсал. використання – 80 % від заг. площі виноградників. Пром. вирощуванням винограду в Україні займаються понад 600 с.-г. підприємств, при цьому 70 % площі виноградників зосереджено у 150-ти великих спеціалізов. господарствах. Практично всі виноградники культивуються без укривання кущів на зиму. Найрозповсюдженіші штабкові формування з вис. штабів 70–80 см (середньоштабкові) та 120 см (високоштабкові). Ширина міжрядь складає 3 м, а відстань між кущами в ряду – 1,0–1,25–1,5 м залежно від сили росту сорту. Кущі культивують на вертикальній дротяній шпалері вис. 1,8 м. Пром. В. охоплює значну територію, а окремі природно-виноградар. регіони характеризуються різноманіт. агроєкол. умовами, які забезпечують широкий асортимент винопродукції. Осн. напрям В. у пд.-зх. частині України (Одес. обл.) – вирощування тех. сортів для виробництва столових, кріплених, десертних, ігристих вин та коньяч. виноматеріалів. Особливо високої якості столові виробляють із винограду, вирощеного на Шабському піщаному масиві (Белгород-Дністров. р-н), у Болград. та Тарутин. р-нах. Унікал. зоною В. є Пд. берег Криму. На відкритих до моря схилах Крим. гір на шиферних ґрунтах вирощують сорти винограду Мускати білий, рожевий та чорний, Піно сірій, Мюскадель, які дають одні з найкращих у світі десертні, лікерні та міцні вина. У Зх.-передгір. і Передгірно-примор. р-нах Пд. берега Криму високоякісні марочні вина отримують із сортів винограду Ріслінг рейнський, Шардоне, Піно чорний. У Херсон. обл. в зоні Нижньодніпров. піщаного масиву (Цюрупин. і Голопристан. р-ни, м. Нова Каховка) отримують високої якості столовий виноград для споживання у свіжому вигляді. Тех. сорти винограду Совіньон зелений, Ріслінг рейнський, Каберне-Совіньон дають високої якості столові, напівсухі, напівсолодкі вина та коньячні матеріали. На Правобережжі (Берислав. р-н) на відкритих до Дніпра схилах на світлокаштан. ґрунтах отримують сировину для приготування одних з кращих в Україні столових вин, які визнані і на міжнар. рівні. На Миколаївщині високоякісну винопродукцію дають виноградники сортів Ріслінг рейнський, Фетяска, Ркацителі та ін., які розміщені вузькою смугою уздовж Дніпро-Бузького лиману і Чорного м. (Очаків. та Миколаїв. р-ни). У Закарп. обл. найкращі столові і десертні вина отримують з виноградників, розміщених на пд.-зх. схилах Сх. Карпат із сортів винограду Трамінер рожевий, Ріслінг італійський, Леанка, Гарс Левелю, Фурмінт та ін. Осн. напрям розвитку В. в Україні – впровадження

технології високоштамбової широкоряд. культури винограду в найсприятливіших природ. зонах на основі високопродуктив. відносностей. сортів, що дозволяє вирощувати по 100–120 ц з га, при зниженні трудоємності на 50–60 %. Складовими технології є: рац. система обрізування та навантаження кущів, утримання ґрунту та внесення добрив на виноградниках, застосування прогресив. способів зрошення насаджень (краплинне, підґрунтове, дощування), інтегров. система захисту рослин тощо. В Україні створено розгалуж. виноробну пром-сть (див. [Виноробство](#)). Первинне перероблення винограду проводять понад 120 підприємств усіх виноград. р-нів. Працюють понад 80 заводів вторин. виноробства, 10 заводів з випуску шампан. та ігристих вин, 14 заводів і цехів з виробництва коньяків. Найвідоміші вина України: столові – «Перлина степу», «Оksamит України», «Наддніпрянське», «Променисте», «Середнянське», «Алушта червона»; десертні – «Мускат білий Червоного каменя», «Мускат білий “Магарач”», «Мускат південнобережний», «Троянда Закарпаття»; коньяки – «Золотий Дюк», «Україна», «Київ», «Одеса», «Крим», «Тиса», «Ужгород», «Херсон», «Дніпро», «Таврія». На міжнар. виставках, конкурсах і ярмарках виноробна продукція удостоєна бл. 400 медалей, неодноразово винам присуджувався кубок Гран-Прі. Н.-д. роботу в галузі В. проводять Інститут винограду і вина «Магарач» УААН (м. Ялта, АР Крим), Нац. наук. центр «Інститут виноградарства і виноробства ім. В. Таїрова» УААН (Одеса), каф. виноградарства Крим. агротехнол. та Одес. аграр. університетів, Крим. НВО «Плідмашпроект» (Сімферополь), відділи виноградарства обл. дослід. станцій. Агрономів-виноградарів готують Крим. агротехнол. університет, Одес. аграр. університет та академія харч. технологій. В Україні знач. внесок у розвиток В. зробили [П. Болгарев](#), [Г. Боровиков](#), [С. Дженєєв](#), [В. Зотов](#), [С. Мельник](#), [О. Мішуренко](#), [А. Мержаніан](#), [О. Негруль](#), [В. Таїров](#), а також [А. Амїрджанов](#), [В. Єжов](#), [В. Шерер](#) та ін. Проблеми В. та виноробства висвітлюють журнали «*“Магарач”*», *Виноградарство и виноделие*», [«Виноград. Вино»](#) та ін.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Мержаниан А. С. Виноградарство. Москва, 1951;
2. 1967;
3. Охременко Н. С. Виноделие и вина Украины. Москва, 1966;
4. Промышленное виноградарство. К., 1989;

5. Виноградарство. К., 1999.

Бібліографічний опис:

Виноградарство / О. Д. Лянний // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-34044>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).